

روش های مداخله رفتاری

فهرست مطالب

- مقدمه و اهداف مدخل
- تعامل همه جانبه
- ABA
- TEACCH
- PECS
- خاموشی حسی

- ماساژ درمانی

- داستان اجتماعی

- موسیقی درمانی

- نمایش درمانی

- مداخلات مبتنی بر فناوری

- مداخلات والد محور

- تغذیه و رژیم درمانی

- چگونه مداخله مناسبی انتخاب کنیم

هدف مداخلات در انیمیم

- افزایش ارتباط و مشارکت اجتماعی
- آموزش مهارت های روزمره و استقلال
- تقویت مهارت های یادگیری و بازی
- کمک به بیان نیازها و احساسات
- کاهش موانع یادگیری و رفتارهای چالش برانگیز
- بهبود کیفیت زندگی و مشارکت فرد

اصول مهم درمداخذ

• فرد محوری و توجه به نیازهای خاص فرد

• تعیین اهداف روشن و قابل ارزیابی

• استفاده از نقاط قوت و علایق فرد

• مشارکت خانواده

• ارزیابی منظم پیشرفت

گام های اولیه در کار با کودکان اوتیستیک

- آگاهی خانواده نسبت به این اختلال
- راهنمایی دقیق خانواده برای طی کردن مسیر آموزش صحیح و اثر بخش

برقراری ارتباط مطلوب با کودک
ارزیابی دقیق

مشخص کردن اهداف درمان

شناخت علائق کودک

*گام های ثانویه و به درکار با کودک اوتیستیک

(comprehensive developmental intervention)

تعالی همه جانبه

- رویکردهای جامع است که بر چند حوزه رشد به طور هم زمان توجه می کنند.
- ارتباط، تعالی اجتماعی، بازی، میحان و مهارت های روزمره در نظر گرفته می شوند.
- یادگیری می تواند در تعالی طبیعی با والد مربی و همسالان رخ دهد.

تعالی همه جانبه؛ سوره اجرا

از علاقه کودک برای ایجاد تعالی استفاده می شود.

● فعالیت های قالب بازی و موقعیت های روزمره انجام می شوند.

● توجه مشترک، نوبت گیری و درخواست کردن تمرین می شود.

استفاده از بازی با ماشین برای آموزش نوبت و درخواست

تحلیل رفتار کاربردی در کودکان اوتیستیک

* مناهست اساسی همه این برنامه ها مبتنی بر نظریات رفتارگرایی، کاربرد اصول یادگیری، شرطی سازی و استفاده از روش های افزایش، کاهش و حذف رفتارهای باشد.

* در **ABA** سعی شده است تا از طریق مشاهده مستقیم رفتار کودک، ارزیابی و تحلیل دقیق آن، رابطه میان رفتار و محیط کودک آشکار و نیز آن دسته از ویژگی های محیطی که می تواند موجب ایجاد رفتار جدید، تقویت و یا کاهش رفتار در کودک گردد کشف شود.

مدف از کاربرد ABA برای کودکان اوتیستیک

آموزش و ایجاد مهارت های جدید در زمینه ی زبان و ارتباط، رفتارهای اجتماعی، مهارت های خودیاری، مسائل تحصیلی و نظیر آن

* نگهداری و حفظ رفتار مطلوب در کودک

* افزایش رفتارهای مطلوب

* تعمیم رفتار مطلوب و رفتار یاد گرفته شده به سایر شرایط و موقعیت های مشابه

* کاهش یا حذف رفتارهای نامطلوب مانند ایجاد تشنگی، آسیب به خود، رفتارهای وسواس جبری و نظیر آن

چگونه ABA بر یادگیری کودک تأثیر می‌گذارد؟

ABA به کمک تجزیه رفتار کودک به گام‌ها و مراحل کوچک و ساده، رفتار مورد نظر را متناسب با توانایی‌های کودک اوتیستیک می‌نماید.

* در ابتدا آموزش از اجزای و مراحل ساده تشکیل شده است.

* با افزایش دامنه توجه کودک، گام‌ها و مراحل یک رفتار بزرگ‌تر و طولانی‌تری می‌شود.

* بنابراین ABA به کمک توسعه توجه کودک توان یادگیری را افزایش می‌دهد.

چگونه ABA بر یادگیری کودک تأثیر می‌گذارد؟

* در آموزش به روش ABA به دلیل استفاده از تقویت‌کننده‌ها بعد از یادگیری هر گام توسط کودک انگیزه کودک برای یادگیری و ورود به گام‌ها و مراحل بعد و کسب رفتارهای پیچیده‌تر افزایش می‌یابد.

* روش ABA به کودک اوتیسمیک تمیز و تشخیص محرک‌های پیرامون را آموزش می‌دهد.

برخی از اهداف آموزشی که می توان در قالب طرح **ABA** به کودکان اوتیستیک آموزش داد

* ایجاد تماس چشمی

* پاسخ به تقاضاهای گفتاری ساده (اجرای دستورات ساده)

* نشستن بر پشت منبر برای انجام کار

* پاسخ دادن زمانی که او را به نام مورد خطاب قرار می دهند. (پاسخ به اسمش)

برخی از اهداف آموزشی که می توان در قالب طرح ABA به کودکان اوتیستیک آموزش داد

* تقلید از یک الگو

* کوشش دادن به دیگران

* طبقه بندی

روش های تعمیم رفتار یاد گرفته

چنانچه رفتاری که تغییر یافته یا به صورت نو ایجاد شده است در موقعیت های زمانی و مکانی غیر از شرایط یادگیری اتفاق افتد و یا به سایر رفتار های دیگر کودکان نیز ادامه یابد عمل تعمیم اتفاق افتاده است.

* در عمل تعمیم ما با دو موقعیت روبه رو هستیم:

الف- موقعیت آموزش ← همان موقعیتی که در آن تغییر رفتار صورت می پذیرد

ب- موقعیت تعمیم ← موقعیتی که رفتار یاد گرفته شده به آن گسترش می یابد

نکات مهم ABA

- برنامه‌ها باید توسط افراد آموزش دیده اجرا و ارزیابی شوند.
- اهداف باید کاربردی و معنادار باشند.
- همکاری خانواده و تیم درمانی اهمیت دارد.

روش تچ (teach)

- * در این روش اعتماد بر این است که محیط زندگی کودک باید با او تطبیق داده شود نه این که محیط با کودک تطبیق داده شود.
- * در این روش از تکنیک خاصی استفاده نمی شود بلکه برنامه ی درمانی بر اساس سطح عملکرد کودک پایه ریزی شده است.
- * از نقاط قوت دیداری فرد برای آموزش استفاده می شود.
- * در این روش به جای این که به کودک یک مهارت و توانایی خاص آموزش داده شود تا بتواند محیط اطراف خود و رفتارهای اطرافیان را بهتر درک کند محیط و فعالیت ها به شکل قابل پیش بینی سازمان دهی می شوند.

انزاره و مثال TEACCH

● برنامه روزانه تصویری

● سازمان دهی فضای آموزشی

● دستورالعمل های دیداری

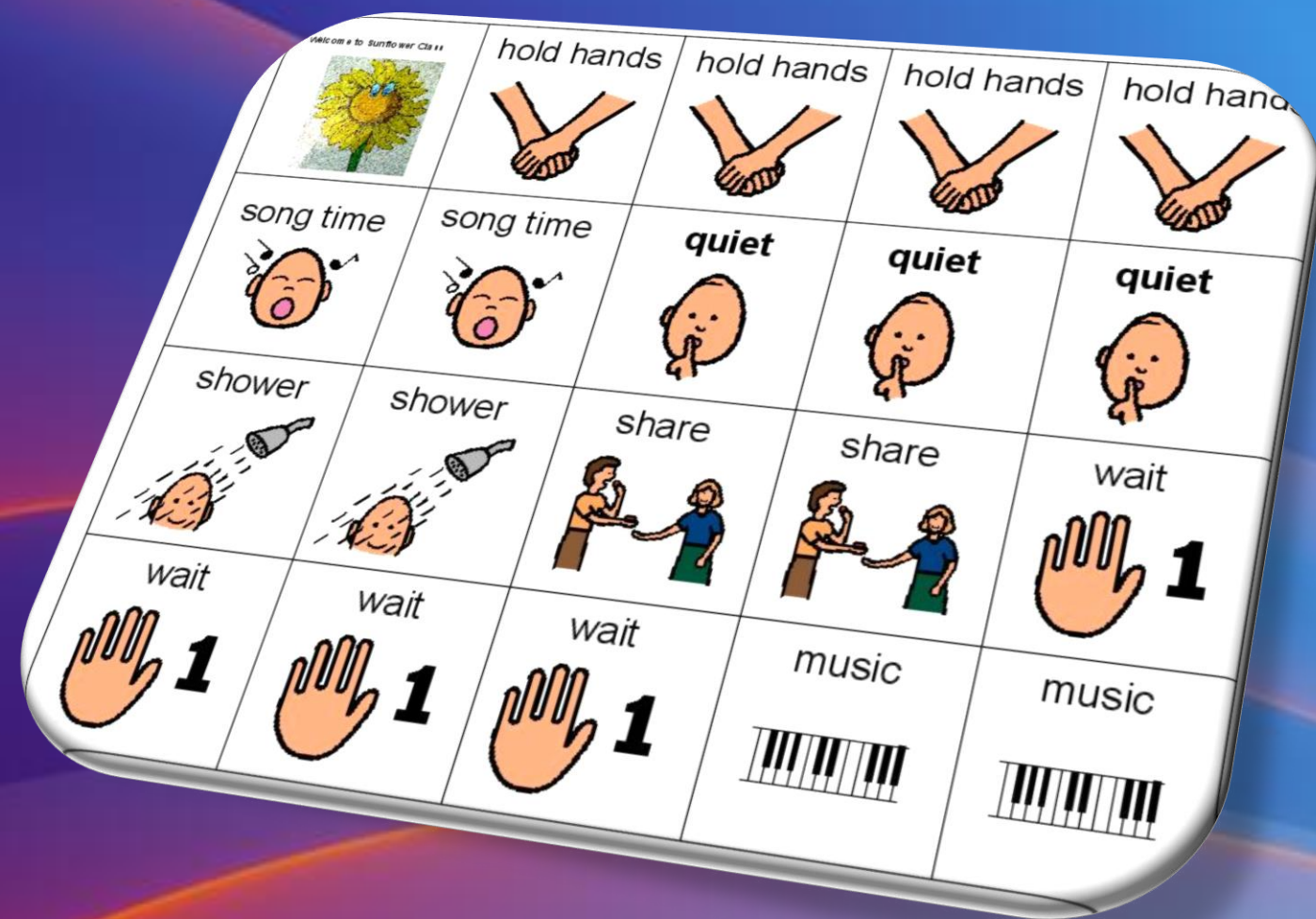
● تقسیم فعالیت به مراحل مشخص

مثال: صبحانه ← مدرسه ← بازی ← ناهار ← استراحت

مخالفتان روش تیچ (Teach)

این روش مخالفانی دارد و این مخالفان معتقدند که این روش خیلی خشک و پر شاخ و برگ است.
هم چنین ممکن است کودکان اوتیستیک دریابند که در برابر عمل خواسته شده چه انتظاری از او می رود و فراموش می کنند که بدون فکر، خلاقیت و دقت جواب خواسته شده را اجرا کنند.

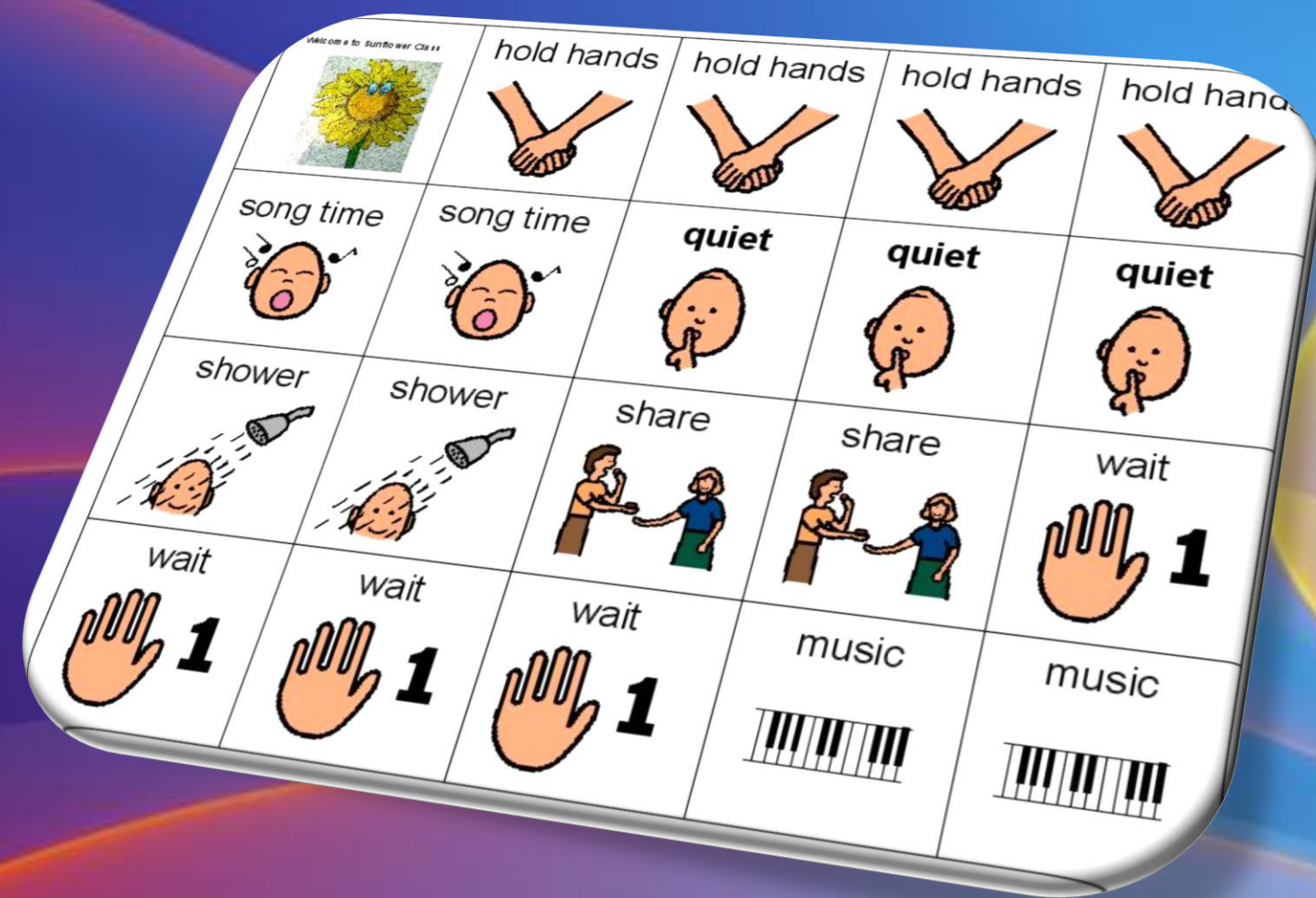
برنامه pecs در درمان کودکان اوتیستیک

PECS (سیستم ارتباط بر مبنای مبادله‌ی تصویر) برنامه‌ای است برای آموزش ارتباط غیر کلامی (سمبلیک).

- تحقیقات بسیاری نشان می‌دهند افراد اوتیستیک از طریق تصویر بهتری یاد می‌گیرند و تمایل بیشتری به استفاده از سمبل‌های غیر کلامی دارند.

- برای افرادی که در گفتار یا ارتباط عملکردی مشکل دارند می‌تواند مفید باشد.

مراحل و کاربرد PECS

- شروع با درخواست یک تصویر
- افزایش انتخاب و تمایز بین تصاویر
- ترکیب تصاویر برای ساخت عبارت
- آموزش پاسخ دادن و ارتباط گسترده تر
- هدف اصلی، ایجاد ارتباط عملکردی و مؤثر است

استفاده از خاموشی حسی

* بیشترین مشکلاتی که افراد اوتیستیک و کودکان عقب مانده ذهنی نشان می دهند
این است که تحریکات توسط خودشان را بر تحریکات از طرف دیگران ترجیح می
دهند.

چه موقع از خاموشی حسی استفاده کنیم؟

* خاموشی حسی مزیت‌های زیادی دارد، اجرای آن آسان و کارمندان به حداقل زمان نیاز دارند.

* خاموشی حسی یک استراتژی درمانی است که به طور طبیعی نتایج حسی رخ داده شده یک رفتار را می‌پوشاند یا محو می‌کند.

خاموشی حسی برای چه مشکلات دیگری موثر است

* خاموشی حسی می تواند برای مشکلات رفتاری که پایه آن خود تحریکی است، استفاده شود.

* خاموشی حسی ممکن است برای موارد زیر قابل استفاده باشد:

- طلسم ها: ممکن است کودکی به جوراب ساق بلند، لباس زیر، کفش یا جوراب ها و غیره حساسیت پرت شود.

- کج خلقی: شامل سنگسختن چیزها، خراب کردن اشیاء، حیج زدن و نعره زدن

خاموشی حسی برای چه مشکلات دیگری موثر است

* خاموشی حسی ممکن است برای موارد زیر قابل استفاده باشد:

- خودآزاری: شامل زدن، چنک زدن، گاز گرفتن خود، آشغال خوردن، فرو کردن انگشت در

چشم، کشیدن مو، ضربه زدن به سر و کندن روی زخم

- وسواس: شامل روشن کردن لامپ، باز کردن درها و افراط در شستن ظرفها

چگونگی استفاده از خاموشی حسی

* چهار مرحله برای استفاده از خاموشی حسی وجود دارد.

مرحله اول: مشاهده و ثبت کردن

ابتدایید افراد را در موقعیت‌های مختلف مشاهده کنیم و مشکلات رفتاری آن‌ها را اندازه‌گیری کنیم.

مرحله دوم: ارزیابی نتایج حسی که باید در طی خاموشی حسی برطرف شود

چگونگی استفاده از خاموشی حسی

* بعد از این که شخص شد خاموشی حسی مناسب است، زمان آن فرا رسیده که تشخیص دهید کدام یک از پیامد حسی حذف شود.

الف- پیامد شنوایی

ب- پیامد بینایی

ج- پیامد حشایی

د- پیامد لامسه

ه- پیامد بویایی

* پنج نوع پیامد حسی وجود دارد:

چگونگی استفاده از خاموشی حسی

مرحله سوم: استفاده از خاموشی حسی برای حذف پیامد حسی

مثال:

حذف رفتارهای ناشی از پیامدهای لمسی:

اگر شک ما بر این باشد که رفتارهای نامناسب فردی به دلیل لذت بخش بودن حس لامسه و تماس آن باشیء است، آن گاه ما چیدمان محیط را به گونه ای تغییر می دهیم که با همان رفتار کودک به آن لذت لمس نرسد.

چگونگی استفاده از خاموشی حسی

مرحله چهارم: ادامه دادن درمان به دست آمده

* این کافی نیست که رفتار ناخوشایند به طور موقت، متوقف شود. باید مطمئن شویم که آن رفتار به طور کامل حذف شده است.

آموزش رفتار جایگزین

* هدف این است بعضی از بازی های که نوع یکسانی از تحریکات حسی را تولید می کنند پیدا کنیم.

* باید سعی کنیم بازی ها و اسباب بازی های که جذاب و متنوع باشند را برای تحریکات حسی رفتار نامناسب پیدا کنیم.

تمرینات فیزیکی و ماساژ

* تمرینات سخت و شدید منجر به کاهش رفتارهای کلیشه ای، بیش فعالی، پرخاشگری،
خود آزاری و رفتارهای تخریبی می شود.

* به طور کلی اهمیت تمرینات فیزیکی برای سلامتی جسم و روان بر کسی پوشیده نیست.

ماساژ تراپی
* ماساژ تراپی برای کودکان اوتیسمیک با اهداف زیر صورت می گیرد:

الف- ایجاد آرامش
ب- افزایش توجه و تمرکز

ماساژ تراپی

* ماساژ تراپی برای کودکان اوتیسمیک با اهداف زیر صورت می گیرد:

ج- کاهش آواسازی های بی هدف و بیخود

د- تقویت حرکات در اندام های کوچک

استفاده از داستان ها و تصاویر اجتماعی در درمان کودکان اوتیستیک

● داستان های اجتماعی همان ارائه رفتارهای مطلوب اجتماعی در قالب داستان به کودکان می باشد.

داستان های اجتماعی روشی است برای کمک به کودکان اوتیستیک تا راهی مناسب جهت ارتباط متقابل در موقعیت های اجتماعی و انجام امور روزمره را بیاموزند.

● داستان های کوتاه برای توضیح موقعیت ها و رفتارهای اجتماعی هستند.

● از جملات ساده و گاهی تصاویر استفاده می شود.

● می توانند قبل از یک موقعیت جدید به فرد ارائه شوند.

استفاده از داستان ها و تصاویر اجتماعی در دمان کودکان اوتیستیک

* چهار نوع جمله با ویژگی های خاص در داستان های اجتماعی استفاده می شود:

الف- جملات توصیفی ← توضیح جزء به جزء آن چه را که مردم در موقعیت های اجتماعی ویژه انجام می دهند و یا توصیف یک مکان اجتماعی و یا رفتارهای گام به گام که برای تکمیل یک فعالیت لازم انجام می شود.

ب- جملات راهنمودی ← رفتارهایی است که باید یک فرد در موقعیت دارای ویژگی های خاص انجام دهد، کو یار رفتار او پاسخی است به یک محرک.

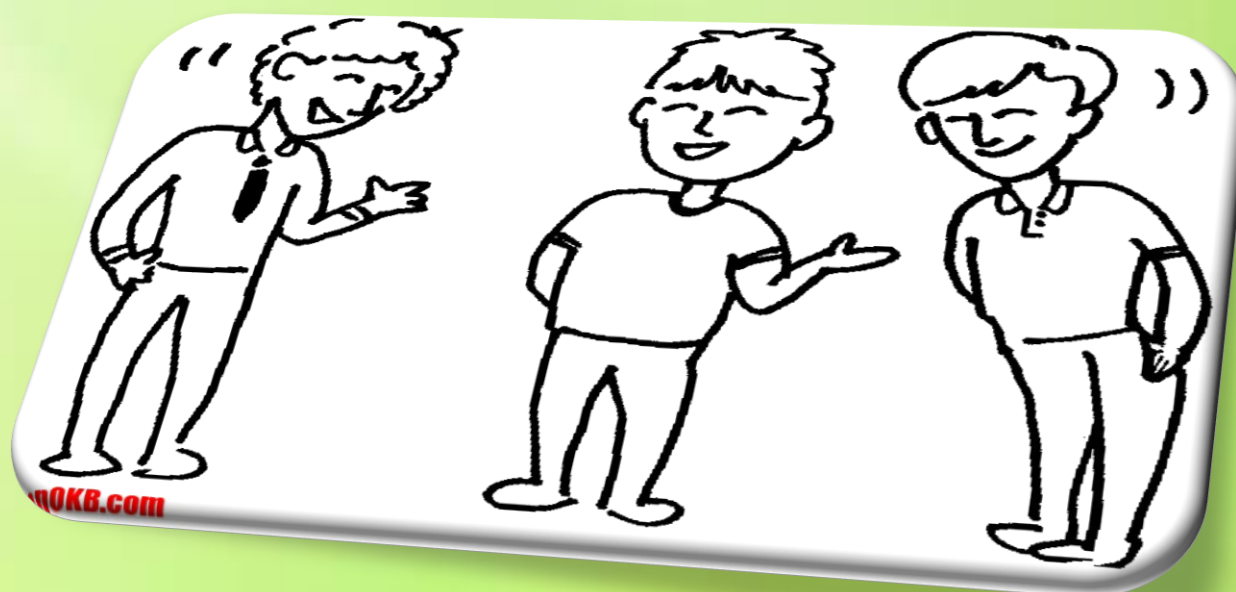
استفاده از داستان ها و تصاویر اجتماعی در درمان کودکان اوتیستیک

* چهار نوع حمله با ویژگی های خاص در داستان های اجتماعی استفاده می شود:

ج- حملات انعکاسی ← واکنش ها پاسخ های دیگران را به یک موقعیت نشان می دهد.

د- حملات کنترلی ← در پایان داستان های اجتماعی اضافه می شود و در این حملات از درک داستان توسط کودکان

اوتیستیک ارزیابی صورت می گیرد.

داستان های اجتماعی؛ نمونه کاربرد

- رفتن به مدرسه
- مراجعه به پزشک
- رفتن به مهمانی
- نوبت گرفتن در بازی
- تغییر برنامه روزانه

مثال: «من به پزشک می روم. ممکن است روی صندلی نشینم و پزشک مرا معاینه کند. اگر نگران شدم، می توانم کمک بخواهم.»

تعریف موسیقی درمانی

- استفاده پد فمندان از موسیقی برای اهداف درمانی و رشدی
- فعالیت‌هایی توانند شامل آواز، ریتم، ساز و حرکت باشند.
- هدف بر اساس نیاز فرد تعیین می‌شود.

اهداف موسیقی درمانی

● تقویت مشارکت و ارتباط

● تمرین توجه و نوبت گیری

● بیان و تنظیم احساسات

● ایجاد تعامل مثبت

مثال: کودکان و درمانگر به نوبت به ساز ضربه می زنند تا مفهوم «نوبت من، نوبت تو» تمرین شود.

تأثیر موسیقی بر ایجاد رفتاری کودکان اوتیستیک

* موسیقی می تواند به کاهش رفتارهای اینزوله کردن خود و کناره گیری اجتماعی در این کودکان منجاند.

* موسیقی درمانی منجر به توسعه روابط کلامی و رشد گفتار در کودکان اوتیستیک می شود.

نمایش درمانی

● استفاده از بازی نمایشی، نقش آفرینی و داستان برای آموزش مهارت های اجتماعی

● فردی تواند موقعیت های اجتماعی را در محیطی امن تمرین کند.

● هدف، تمرین ارتباط، بیان و مشارکت است.

مثال: آموزش دوست و هم بازی

مهارت های قابل تمرین سلام کردن، درخواست کردن، پاسخ دادن، نوبت گیری و حل مسند

مداخلات مبتنی بر فناوری

● استفاده از تبلت، رایانه، نرم افزار، ویدئو و ابزارهای ارتباطی

● آموزش مهارت های ارتباطی، تحصیلی و روزمره

● ویدئولینک: مشاهده مهارت و سپس تمرین آن

● فناوری باید ابزار آموزشی باشد نه جایگزین تعامل انسانی

نکته: انتخاب ابزار باید متناسب با سن، نیاز و هدف فرد باشد

آموزش والد محور

● والدین در آموزش مهارت های روزمره نقش فعال دارند.

● والد می آموزد چگونه از فرصت های طبیعی برای آموزش استفاده کند.

● فعالیت های مانند بازی، غذا خوردن، خرید و لباس پوشیدن فرصت آموزشی

هستند.

معالجات وابسته رژیم غذایی (رژیم درمانی)

* در سال های اخیر، نظریه ای ارائه شده است مبنی بر این موضوع که بعضی از انواع اختلالات اوتیسم به وسیله آلرژی غذایی، روتشین موجود در آرد، کازئین موجود در شیر و روتشین موجود در محصولات لبنی، ایجاد می شوند که مغز را تحریک کرده و به آن صدمه وارد می کنند و باعث به وجود آمدن رفتارهای غیرعادی در بیماران مبتلا به اختلال اوتیسم می شود.

چگونه مد اخله مناسبى انتخاب كننيم؟

• سن و سطح رشد فرد

• توانايى هاى ارتباطى

• نيازهاى حسى و رفتارى

• اهداف فرد و خانواده

• محیط خانه و مدرسه

• شواهد علمی و نظر متخصصان